

ДЕРЖАВНІ ТА МІСЦЕВІ ГАРАНТІЇ ЯК ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті розглянуто порядок надання державних та місцевих гарантій в Україні. Підкреслено, що вказані гарантії характеризуються публічною природою, оскільки порядок їх надання регламентовано нормами публічного права; обов'язковими учасниками у правовідносинах з надання таких гарантій є органи державної влади (зокрема, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України та ін.) та органи місцевого самоврядування (відповідні міські ради); закріплений яскраво виражений імперативний порядок їх надання та нерівність учасників.

Ключові слова: суб'єкти господарювання, державна підтримка, державні (місцеві) гарантії.

Постановка проблеми. Відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [1] державна допомога суб'єктам господарювання становить собою підтримку у будь-якій формі суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва окремих видів товарів чи провадження окремих видів господарської діяльності. У ст. 4 зазначеного нормативно-правового акта закріплені форми такої допомоги, однією з яких є надання гарантій. Незважаючи на те, що у ст. 4 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» використовується термін «гарантії», з урахуванням того, що така допомога полягає у передачі ресурсів держави чи місцевих ресурсів окремим суб'єктам господарювання, а також у втратах доходів відповідних бюджетів, констатуємо, що в даному випадку йдеться про надання державних і місцевих гарантій, передбачених ст. 17 Бюджетного кодексу України [2].

Показово, що термін «державні гарантії» використовується в різних галузях українського законодавства – конституційному, фінансовому, господарському тощо. Однак, як слушно зазначають науковці, змістовне навантаження цього терміну суттєво різниться. Приміром, у фінансовому законодавстві поняття «державні гарантії» має особливий юридичний зміст, оскільки визначається як вид боргового зобов'язання держави, за яким держава зобов'язується при настанні гарантійного випадку сплатити бенефіціару за його вимогою визначену в зобов'язанні гро-

шову суму за рахунок коштів відповідного бюджету [3, с. 20, 21]. Що стосується інших галузей законодавства, то дефініція «державні гарантії» використовується переважно у загальноприйнятому значенні закріплення зобов'язань держави з забезпечення прав фізичних та юридичних осіб (закріплення стабільних умов діяльності для певних суб'єктів господарювання чи суб'єктів інвестиційної діяльності, соціальних зобов'язань держави стосовно забезпечення потреб людини в матеріальних благах і послугах та фінансових ресурсів для їх реалізації, щодо протидії виникненню і поширенню певних захворювань, ядерної безпеки, стосовно надання безоплатної правової допомоги тощо) [4, с. 96].

Правове регулювання відносин щодо надання державних і місцевих гарантій здійснюється нормами як фінансового, так і цивільного та господарського права. Водночас, за справедливим застереженням науковців, спостерігається пріоритет фінансово-правового регулювання над приватноправовим, що зумовлено публічно-правовою природою суспільних відносин, що аналізуються [5, с. 29]. Наведене є цілком логічним. Зазначимо, що усі форми державної допомоги суб'єктам господарювання, закріплені в Законі України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» характеризуються певними особливостями, не є виключенням державні та місцеві гарантії. Зокрема, відмінність гарантій від інших форм державної (публічної) допомоги полягає в тому, що при її наданні не виникає зобов'язання здійснювати видатки, тобто витрачати кошти згідно з затвердженою бюджетною програмою, а формується умов-

ний борг публічного утворення, яке надає такий вид державної допомоги, – гарантований борг [5, с. 13].

Незважаючи на те, що форми державної підтримки вже були предметом наукових досліджень таких вчених, як С. В. Глібоко, Д. В. Задихайло, Т. О. Мельник, В. О. Рядінська, В. А. Устименко та ін., правове регулювання державних та місцевих гарантій в Україні потребує ретельного аналізу. З огляду на викладене, **метою статті** є розгляд правового механізму надання державних (місцевих) гарантій.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 213 Бюджетного кодексу республіки Казахстан державні гарантії визначаються як зобов'язання уряду Республіки Казахстан перед позикодавцем повністю або частково погасити заборгованість у випадку несплати позичальником-резидентом республіки Казахстан належної з нього суми у встановлений строк [6]. З наведеного вбачається, що державні гарантії характеризуються такими ознаками, як-то: 1) це вид зобов'язання; 2) сторонами за зобов'язанням виступають: гарант (в особі уряду Республіки Казахстан); позикодавець та позичальник (резидент республіки Казахстан); 3) гарант зобов'язується повністю або частково погасити заборгованість у випадку несплати позичальником-резидентом республіки Казахстан належної з нього суми у встановлений строк.

У Бюджетному кодексі республіки Білорусь законодавець диференціює поняття «державні гарантії» та «місцеві гарантії». Наприклад, в п. 1.23 зазначеного нормативно-правового акта закріплено визначення гарантії Республіки Білорусь, від імені якої виступає Уряд Республіки Білорусь, як гаранта нести повністю або частково відповідальність перед кредитором за виконання позичальником зобов'язань за укладеним ним договором позики (кредиту) [7].

З огляду на викладене, можна констатувати, що в цьому випадку йдеться про державні гарантії. При цьому доцільно виділяти низку особливостей державних гарантій: 1) це вид зобов'язання; 2) сторонами за зобов'язаннями є гарант (в особі Уряду Республіки Білорусь), кредитор (особа, що видала кредит) та позичальник (особа, що отримала кредит, виконання зобов'язань гарантується гарантом); 3) гарант несе відповідальність (повну або часткову) перед кредитором за виконання позичальником зобов'язань за укладеним ним договором позики (кредиту).

Показово, що бюджетне законодавство України не містить визначення державних та (або) місцевих гарантій. У п. 15-1 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України закріплено визначення поняття «гарантійне зобов'язання», яке становить собою зобов'язання гаранта повністю або частково виконати боргові зобов'язання суб'єкта господарювання - резидента

України перед кредитором у разі невиконання таким суб'єктом його зобов'язань за кредитом (позикою), залученим під державну чи місцеву гарантію. З огляду на те, що законодавець не визначає змістового наповнення категорій державні та місцеві гарантії, звернемося до наукових напрацювань.

Так, О. Р. Гофман пропонує визначати державну гарантію як письмове, строкове, платне, грошове зобов'язання України щодо виконання гарантованого зобов'язання перед кредитором, за умови прострочення його виконання боржником, у порядку встановленому законом та договором, що виникає на конкурсній основі, унаслідок прийняття відповідного акта Кабінетом Міністрів України, у межах, за рахунок і за напрямками, визначеними законом про Державний бюджет України [8, с. 8]. В цілому такий підхід загалом відповідає приписам бюджетного законодавства. Однак, чинне бюджетне законодавство не передбачає надання державних та місцевих гарантій на конкурсній основі.

Дещо інакше підходить до визначення державних гарантій І. В. Грачова. Вчена вважає, що характерними ознаками державної гарантії є такі, як: 1) регламентована насамперед нормами публічного права, а норми приватного права застосовуються лише у випадках, прямо передбачених законом; 2) гарантом виступає держава, яка самостійно визначає порядок надання гарантії, на підставі чого сторони у вказаних правовідносинах є нерівними; 3) хоча вона здійснюється і щодо матеріальних благ, її основна мета – стимулювання державою інвестиційної діяльності [9, с. 42]. Зазначимо, що фінансово-правові відносини завжди характеризується нерівністю суб'єктів, відносини надання державних та місцевих гарантій не є виключенням.

Порядок надання державних та місцевих гарантій регламентовано ст. 17 Бюджетного кодексу України [2]. Згідно з цією статтею державні гарантії можуть надаватися виключно у межах і за напрямками, що визначені законом про Державний бюджет України, на підставі: (а) рішення Кабінету Міністрів України - для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України; (б) міжнародних договорів України - для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України. За дорученням Кабінету Міністрів України відповідні правочини щодо його рішень вчиняє Міністр фінансів України. Згідно з ст. 6 Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» [10] у 2019 році державні гарантії в обсязі до 27.280.659,7 тис. гривень можуть надаватися:

1) за рішенням Кабінету Міністрів України:

а) для забезпечення часткового виконання (не більше 80 відсотків) боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України за кредитами (позиками), що залучаються для фінансування інвестиційних проектів;

б) для забезпечення виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України за кредитами (позиками), що залучаються для фінансування програм, пов'язаних із підвищенням обороноздатності і безпеки держави (в обсязі до 5.000.000 тис. гривень).

в) для забезпечення виконання боргових зобов'язань приватного акціонерного товариства «Укргідроенерго» за кредитами (позиками), що залучаються для фінансування інвестиційного проекту будівництва Дністровської гідроакумулюючої електричної станції (у складі трьох гідроагрегатів), інвестиційного проекту будівництва Канівської гідроакумулюючої електричної станції (у складі чотирьох гідроагрегатів), виключно за умови, що не менше 70 відсотків зазначеного фінансування використовується для закупівлі устаткування, обладнання та/або комплектуючих, країною походження яких є Україна.

г) для забезпечення виконання боргових зобов'язань Державної іпотечної установи за внутрішніми кредитами (позиками), що залучаються з метою фінансування статутної діяльності, та за зовнішніми кредитами (позиками) з метою фінансування інвестиційного проекту «Забезпечення житлом на умовах іпотечного кредитування або фінансового лізингу»;

2) на підставі міжнародних договорів України за такими можливими напрямками: фінансування інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку, які мають стратегічне значення та реалізація яких сприятиме розвитку національної економіки, проектів, спрямованих на підвищення енергоефективності та зміцнення конкурентних переваг українських підприємств. З огляду на наведене, можемо констатувати, що в законі про державний бюджет на відповідний рік встановлюється (1) обсяг грошових коштів, в межах яких можуть надаватися державні гарантії, (2) можливі суб'єкти господарювання, які можуть їх отримувати, а також (3) мета, для реалізації якої такі гарантії надаються.

Інший суб'єктний склад передбачений для надання місцевих гарантії. Вони можуть надаватися за рішенням: 1) Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної міської ради для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України, що належать до комунального сектору економіки міста або Автономної Республіки Крим, роз-

ташовані на відповідній території та здійснюють на цій території реалізацію інвестиційних проектів, метою яких є розвиток комунальної інфраструктури або впровадження ресурсозберігаючих технологій;

2) відповідної обласної ради для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України, що належать до комунального сектору економіки, розташовані на відповідній території та здійснюють на цій території реалізацію інвестиційних проектів, метою яких є розвиток комунальної інфраструктури, відновлення та реконструкція об'єктів спільної власності територіальних громад або державної власності, що перебувають в управлінні обласних рад, обласних державних адміністрацій, або впровадження ресурсозберігаючих технологій, а також реалізацію проектів будівництва, реконструкції, капітального ремонту автомобільних доріг загального користування державного, місцевого значення [2, ч. 2 ст. 17]. При цьому необхідно акцентувати увагу на відмінностях у суб'єктному складі залежно від «рівня» гарантії, які надаються суб'єктам господарювання, а й від, так би мовити, спрямованості його діяльності.

У цьому контексті також зазначимо, що 19 листоп. 2019 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» [17]. Цим нормативно-правовим актом внесені зміни й до ст. 17 Бюджетного кодексу України. Так, передбачено створення Боргового агентства України як суб'єкта, який здійснюватиме функції управління державним боргом (замість Міністерства фінансів України). Вказані зміни наберуть чинності з 1 січ. 2020 р. На думку експертів, такий підхід сприятиме покращенню якості й розширенню можливих інструментів боргової політики.

Як свідчить статистика, державні гарантії не є доволі розповсюдженою формою підтримки суб'єктів господарювання (порівняно з іншими, наприклад, податковими пільгами, розстроченням або розстроченням податкових платежів). Так, у 2015 році Урядом було прийнято чотири рішення про надання гарантії та фактично надано три гарантії на загальну суму 7,4 млрд грн (договір для забезпечення виконання боргових зобов'язань ПАТ «Укргідроенерго» за кредитом ЄБРР, укладений у грудні 2015 року (набрав чинності у березні 2016 року), що становить майже 30 відс. граничного обсягу, встановленого Законом про бюджет на 2015 рік.

У 2016 році надано 13 державних гарантії на суму 21,9 млрд грн, а саме: щодо внутрішніх зобов'язань – 11 гарантії на суму 2,9 млрд грн за зобов'язаннями державних підприємств з метою під-

вищення обороноздатності і безпеки держави; щодо зовнішніх зобов'язань – на суму 5,3 млрд грн, або 180 млн євро для фінансування інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних та інших проектів розвитку під позику ПАТ «Укргідроенерго» та 13,7 млрд грн, або 500 млн дол. США, – для забезпечення виконання боргових зобов'язань ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» [11].

Причин цьому є багато. Розглянемо деякі з них, характеризуючи ознаки державних запозичень. Так, законодавець чітко визначає умови, за якими надається досліджуваний різновид державної підтримки суб'єктів господарювання. Зокрема, до них віднесено: платність, строковість, а також забезпечення виконання зобов'язань у спосіб, передбачений законом. Отже, державні (місцеві) гарантії (а) надаються на певний строк; (б) є оплатними та (в) їх виконання має бути належним чином забезпечене. Розглянемо вказані умови надання державних (місцевих) гарантії.

Відповідно до ч. 5 ст. 17 Бюджетного кодексу України суб'єкти господарювання, щодо яких приймається рішення про надання кредитів (позик), залучених державою (Автономною Республікою Крим, обласною радою чи територіальною громадою міста), або державних (місцевих) гарантії, зобов'язані надати майнове або інше забезпечення виконання зобов'язань та сплатити до Державного бюджету України (відповідного місцевого бюджету) плату за їх отримання у розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України (Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною чи міською радою), якщо інше не передбачено законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет). З наведеного вбачається, що плата за надання таких гарантії встановлюється певними суб'єктами й платність є обов'язковою умовою для надання державної підтримки у зазначеній формі.

Разом із тим у вже згадуваному Законі України «Про державний бюджет України на 2019 рік» [10] закріплено, що приватне акціонерне товариство «Укргідроенерго» за рішенням Кабінету Міністрів України може звільнитися від зобов'язання надавати майнове або інше забезпечення виконання зобов'язань за державними гарантіями та сплачувати до державного бюджету плату за їх надання. Як вбачається, такий підхід законодавця є проявом порушення принципу рівності й недискримінації учасників, оскільки зазначеному суб'єкту господарювання може надаватися перевага за рішенням Кабінету Міністрів України порівняно з іншими суб'єктами господарювання.

Теж саме стосується надання певних преференцій суб'єктам господарювання, щодо яких прийма-

ється рішення про надання державних гарантії для фінансування програм, пов'язаних із підвищенням обороноздатності і безпеки держави, за рішенням Кабінету Міністрів України можуть звільнитися від зобов'язання надавати майнове або інше забезпечення виконання зобов'язань та сплачувати до державного бюджету плату за їх отримання. На наше переконання, такий підхід є необґрунтованим, оскільки залишається невизначеним, чому саме таким суб'єктам Кабінет Міністрів України може певним чином спрощувати умови отримання державних гарантії. Наразі вказане питання залишається неврегульованим.

Показово, що державні (місцеві) гарантії не надаються для забезпечення боргових зобов'язань суб'єктів господарювання, якщо безпосереднім джерелом повернення кредитів (позик) передбачаються кошти державного (місцевого) бюджету (крім боргових зобов'язань, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій). Такий підхід є цілком логічним, оскільки у такому випадку забезпечення гарантії відбуватиметься за рахунок бюджетних коштів, що є помилковим.

На підтримку наведеної позиції наведемо міркування В. Й. Башко. Науковець зазначає, що надання державних гарантії за запозиченнями, погашення яких здійснюється з державного бюджету було дуже поширеним явищем в період з 2004 по 2012 роки. Дослідник як приклад наводить Укравтодор, яким починаючи з 2004 року було залучено понад 32 млрд грн. [12, с. 75]. Ще раз підкреслимо, що за такого підходу держава фактично сама собі надавала гарантії, а це суперечить не лише логіці й чинним вимогам національного й міжнародного законодавства, а й не дозволяє відобразити реальний обсяг бюджетного дефіциту й державного боргу країни.

На підставі викладеного зазначимо, що надання державних (місцевих) гарантії є доволі складною формою підтримки суб'єктів господарювання. На нашу думку, правовий механізм їх надання потребує певних коригувань. Зокрема, йдеться про необхідність усунення, так би мовити, подвійних стандартів, у визначенні умов надання державних гарантії. Крім того, необхідно враховувати практику надання державної допомоги суб'єктам господарювання в країнах ЄС [16].

Порядок надання місцевих гарантії регламентовано постановою Кабінету Міністрів України від 14 трав. 2012 р. № 541 (далі – Порядок) [13]. Згідно з п. 2 цього Порядку місцева гарантія надається на підставі рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної обласної чи міської ради, яке повинне містити такі відомості: 1) назву інвестицій-

ного проекту, для виконання (реалізації) якого залучається кредит (позика) під гарантію; 2) повне найменування та місцезнаходження суб'єкта господарювання, для забезпечення боргових зобов'язань якого надається гарантія; 3) умови надання кредиту (позики) - обсяг, строк, відсотки за користування кредитом (позикою) та строки їх сплати; 4) обсяг гарантійних зобов'язань та порядок їх виконання; 5) строк дії гарантії; 6) розмір і вид забезпечення виконання боргових зобов'язань позичальника; 7) розмір плати за надання гарантії. Фактично наведені положення дублюють вимоги Бюджетного кодексу України.

Обсяг та умови надання місцевої гарантії погоджуються з Мінфіном шляхом надсилання Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною чи міською радою, що має намір надати місцеву гарантію, письмового повідомлення, до якого додається перелік документів, регламентований п. 4 Порядку надання місцевих гарантій. До них віднесено:

проект рішення про надання гарантії; висновок Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної держадміністрації, виконавчого органу міської ради стосовно доцільності залучення кредиту (позики) під місцеву гарантію для виконання (реалізації) інвестиційного проекту, що містить інформацію про: зміст, цілі, завдання та очікувані результати; вплив інвестиційного проекту на економічний і соціальний розвиток відповідної території; оціночну вартість інвестиційного проекту та строки їх виконання (реалізації); обсяг кредиту (позики), які залучаються для виконання (реалізації) інвестиційного проекту, джерела їх повернення; оцінку ефективності виконання (реалізації) інвестиційного проекту; прогностичні графіки виплати, погашення та обслуговування: кредиту (позики), що залучається під місцеву гарантію; місцевого боргу та гарантованого Автономною Республікою Крим, обласною радою чи територіальною громадою міста боргу в розрізі кредитів (позик) за період з кінця бюджетного періоду, що передуює поточному, до дати остаточного погашення (за формою, затвердженою Мінфіном) та ін. [13, п. 4]. Перелік відомостей та документів, які мають бути подані до Міністерства фінансів України є вичерпним і не підлягає розширенню або скороченню.

Після отримання вказаних документів Міністерство фінансів України протягом місячного строку повинен: а) розглянути їх і провести перевірку відповідності обсягу та умов надання місцевої гарантії вимогам бюджетного законодавства виходячи з офіційного курсу гривні до іноземної валюти, встановленого Національним банком на дату проведення перевірки (якщо зобов'язання за запозиченнями та/

або кредитами, що забезпечені місцевою гарантією, виражаються в іноземній валюті);

б) прийняти рішення про погодження обсягу та умов надання місцевої гарантії або вмотивовану відмову в такому погодженні, яке доводиться до відома Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної чи міської ради. Документи, які надсилалися Мінфіну на погодження, заявнику не повертаються. Для розгляду документів і прийняття рішення Мінфін має право одержувати в установленому порядку додаткову інформацію, необхідну для прийняття такого рішення [13, п. 5].

Законодавством передбачені деякі випадки, коли обсяг та умови надання гарантій вважаються погодженими без зауважень навіть якщо Мінфіном не прийнято рішення протягом одного місяця з дня надходження документів на погодження. Зокрема, йдеться про обсяг та умови надання місцевих гарантій для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання, що виникають за кредитами (позиками), наданими міжнародними фінансовими організаціями. Однак, як таке, так і погодження в загальному порядку Мінфіном обсягу та умов надання місцевої гарантії не є гарантією держави щодо виконання зобов'язань позичальника, пов'язаних з наданням місцевої гарантії, і підтвердженням його кредитоспроможності [13, п. 7].

До укладення правочину щодо надання місцевої гарантії Автономна Республіка Крим, органи місцевого самоврядування повинні отримати рішення Антимонопольного комітету у випадках, передбачених Законом України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання". Завірена в установленому порядку копія зазначеного рішення подається Мінфіну [1]. Разом із цим у зазначеному нормативно-правовому акті не міститься положень щодо надання Антимонопольним комітетом рішення щодо надання місцевих гарантій.

Відповідно до п. 5 ч. 2 ст. 8 вищезазначеного закону Антимонопольний комітет України приймає рішення про: (а) тимчасове припинення надання незаконної державної допомоги відповідно до цього Закону; (б) припинення та повернення незаконної державної допомоги, визнаної недопустимою для конкуренції [1]. Також за текстом закону зазначено, що вказаний може приймати інші рішення, залежно від тих правовідносин, що виникають у сфері надання державної допомоги суб'єктам господарювання. Однак ще раз наголосимо, що чинне законодавство не містить підстав надання рішення Антимонопольним комітетом України як уповноваженим органом при наданні суб'єктам господарювання допомоги, зокрема, при наданні місцевих гарантій.

Як вбачається, це обумовлено тим, що Антимонopolний комітет України не є безпосереднім учасником відносин, пов'язаних як з наданням державних (місцевих) гарантій, так і податкових пільг, а також відстрочення / розстрочення податкових платежів тощо. Порядок надання вказаних форм державної допомоги регламентовано актами бюджетного та податкового законодавства відповідно.

Показово, що умови надання гарантій є однаковими, незалежно від їх виду та суб'єкта надання. При розгляді порядку надання державних гарантій ми вже зупинилися на цьому. Йдеться про: (а) платність, (б) строковість, (в) забезпечення виконання зобов'язань у спосіб, передбачений законом [2, ч. 3 ст. 17]. І. В. Буряк слушно наголошує на тому, що наразі деякі з умов надання місцевих гарантій є суто формальними. Так, науковець акцентує увагу на формальному встановленні платності як обов'язкової умови для надання таких гарантій.

Такий висновок І. В. Буряк робить виходячи з того, що в більшості рішень місцевих рад встановлено плату в одну гривню за надання місцевої гарантії, зокрема, саме такий розмір встановлено у Рішенні Івано-Франківської міської ради від 14.05.2012 р. № 541 «Про надання згоди комунальному підприємству «Електроавтотранс» Івано-Франківської міської ради на укладення кредитного договору з Європейським банком реконструкції та розвитку під гарантію Івано-Франківської міської ради» та у рішенні Одеської міської ради «Про надання згоди комунальному підприємству «Одесаміське електротранс» Одеської міської ради на укладення кредитного договору з Європейським банком реконструкції та розвитку під гарантію Одеської міської ради» від 10.09.2015 р. № 6916-VI [5, с. 87]. Підкреслимо, що не лише у наведених рішеннях місцевих рад платність за надання місцевих гарантій є умовною. Наприклад, рішення Запорізької міської ради «Про надання місцевої гарантії» від 26.09.2018 р. № 25 [14], рішення Харків-

ської міської ради «Про надання згоди комунальному підприємству «Тролейбусне депо № 2» на укладання кредитного договору з Європейським банком реконструкції та розвитку на придбання тролейбусів під гарантію Харківської міської ради» від 22.08.2018 р. № 1216/18 [15] та багато інших.

Висновки. Розглянувши різноманітні законодавчі та доктринальні підходи до визначення державних та місцевих гарантій, а також проаналізувавши порядок їх надання в Україні, констатуємо:

по-перше, вказані гарантії характеризуються публічною природою: (а) порядок їх надання регламентовано нормами публічного права; (б) обов'язковими учасниками у правовідносинах з надання таких гарантій є органи державної влади (зокрема, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України та ін.) та органи місцевого самоврядування (відповідні міські ради); (в) яскраво виражений імперативний порядок їх надання та нерівність учасників;

по-друге, необхідно чітко закріпити критерії, які дозволятимуть владним суб'єктам надавати відповідні преференції суб'єктам господарювання на отримання таких гарантій (наприклад, пріоритетність відповідної галузі для держави на певний період);

по-третє, забезпечити реалізацію всіх умов надання гарантій як істотних й усунути, так би мовити формальне їх виконання.

Також зазначимо, що наразі є необхідним закріплення в чинному бюджетному законодавстві України визначення державних та місцевих гарантій. Цілком погоджуємося з С. В. Нефьодовим та В. О. Рядінською стосовно логічності та аргументованості використання категорії «публічні гарантії» [3], оскільки зазначене поняття об'єднує у своєму складі державні та місцеві гарантії й суб'єктами надання таких гарантій є органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Разом із цим такий підхід сприятиме усуненню плутанини у застосуванні юридичних термінів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 р. № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18>.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Рядінська В. О., Нефьодов С. В. Фінансово-правове регулювання надання державних (місцевих) гарантій в Україні: монографія. Київ, 2019. 182 с.
4. Нефьодов С. В. Категорія «державні гарантії» в юридичній науці. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2017. № 2. С. 96–99.
5. Буряк І. В. Фінансово-правове регулювання місцевих гарантій: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2019. 236 с.
6. Бюджетный кодекс Республики Казахстан от 04.12.2008 г. № 95-IV. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30364477.

7. Бюджетный кодекс Республики Беларусь от 16.07.2008 г. № 412-З. URL: http://etalonline.by/document/?regnum=hk0800412#load_text_none_1_.
8. Гофман О. Р. Державна гарантія як засіб забезпечення виконання господарських зобов'язань: автореф. дис ... канд. юрид. наук. Одеса, 2014. 22 с.
9. Грачева И. В. Государственные гарантии как способ обеспечения исполнения обязательств: финансово-правовой аспект. *Юридический мир*. 2007. № 1. С. 40–46.
10. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>.
11. Попередні бюджети. URL: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets>.
12. Башко В. Й. Напрями вдосконалення механізму надання державних гарантій в Україні. *Фінанси України*. 2013. № 6. С. 75.
13. Порядок надання місцевих гарантій: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2012 р. № 541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2012-п>.
14. Про надання місцевої гарантії: Рішення Запорізької міської ради від 26.09.2018 р. № 25. URL: <https://zp.gov.ua/uk/sessions/12/resolution/32399>.
15. Про надання згоди комунальному підприємству «Тролейбусне депо № 2» на укладання кредитного договору з Європейським банком реконструкції та розвитку на придбання тролейбусів під гарантію Харківської міської ради: Рішення Харківської міської ради від 22.08.2018 р. № 1216/18. URL: <https://www.city.kharkov.ua/>.
16. Кулик О. Система державної допомоги в Україні: як європейські вимоги можуть зробити її більш ефективною. Київ : ГО «Український центр європейської політики», 2019. 60 с.
17. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України: Закон України від 14.11.2019 р. № 293-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-20#n50>.

REFERENCES

1. Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1555-VII. (2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18> [in Ukrainian].
2. Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 08.07.2010 r. № 2456-VI. (2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> [in Ukrainian].
3. Riadinska V. O., Nefodov S. V. (2019). Finansovo-pravove rehuliuвання nadання derzhavnykh (mistsevykh) harantii v Ukraini. Kyiv [in Ukrainian].
4. Nefodov S. V. (2017). Katehoriia «derzhavni harantii» v yurydychnii nautsi. *Jornalul juridic national: teorie și practică – The national legal journal: theory and practice*, 2, 96–99 [in Ukrainian].
5. Buriak I. V. (2019). Finansovo-pravove rehuliuвання mistsevykh harantii: Candidate's thesis. Irpin [in Ukrainian].
6. Byudzhetnyy kodeks Respubliki Kazakhstan ot 04.12.2008 g. № 95-IV. (2008). URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30364477 [in Russian].
7. Byudzhetnyy kodeks Respubliki Belarus ot 16.07.2008 g. № 412-Z. URL: http://etalonline.by/?type=text®num=hk0800412#load_text_none_1_ [in Russian].
8. Hofman O. R. (2014). Derzhavna harantiia yak zasib zabezpechennia vykonannia hospodarskykh zoboviazan. Extended abstract candidate's thesis. Odesa [in Ukrainian].
9. Gracheva I. V. (2007). Gosudarstvennyye garantii kak sposob obespecheniya ispolneniya obyazatelstv: finansovo-pravovoy aspekt. *Yuridicheskiy mir – Legal world*, 1, 40–46 [in Russian].
10. Pro Derzhavnyi biudzhety Ukrainy na 2019 rik : Zakon Ukrainy vid 23.11.2018 r. № 2629-VIII. (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19> [in Ukrainian].
11. Poperedni biudzhety. URL: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> [in Ukrainian].
12. Bashko V. Y. (2013). Napriamy vdoskonalennia mekhanizmu nadання derzhavnykh harantii v Ukraini. *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine*, No. 6, 75 [in Ukrainian].
13. Poriadok nadання mistsevykh harantii: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.05.2012 r. № 541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2012-п> [in Ukrainian].
14. Pro nadання mistsevoi harantii: Rishennia Zaporizkoi miskoi rady vid 26.09.2018 r. № 25. URL: <https://zp.gov.ua/uk/sessions/12/resolution/32399> [in Ukrainian].
15. Pro nadання zghody komunalnomu pidpriemstvu «Troleibusne depo № 2» na ukladannia kredytnoho dohovoru z Yevropeiskym bankom rekonstruktsii ta rozvytku na prydbannia troleibusiv pid harantiuu Kharkivskoi miskoi rady: Rishennia Kharkivskoi miskoi rady vid 22.08.2018 r. № 1216/18. URL: <https://www.city.kharkov.ua/> [in Ukrainian].

16. Kulyk O. (2019). Systema derzhavnoi dopomohy v Ukraini: yak yevropeiski vymohy mozhut zrobyty yii bilsh efektyvnoiu. Kyiv: HO «Ukrainskyi tsentr yevropeiskoi polityky» [in Ukrainian].
17. Pro vnesennia zmin do Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 14.11.2019 r. № 293-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-20#n50> [in Ukrainian].

ДМИТРИК О. А.

доктор юридических наук, профессор,
профессор кафедры финансового права НЮУ им. Ярослава Мудрого

ТОКАРЕВА Е. О.

кандидат юридических наук, старший научный сотрудник
НИИ правового обеспечения инновационного развития НАПрН Украины

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ И МЕСТНЫЕ ГАРАНТИИ КАК ФОРМЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ СУБЪЕКТОВ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

В статье рассмотрен порядок предоставления государственных и местных гарантий в Украине. Подчеркнуто, что указанные гарантии характеризуются публичной природой, поскольку порядок их предоставления регламентирован нормами публичного права; обязательными участниками в правоотношениях по предоставлению таких гарантий являются органы государственной власти (Кабинет Министров Украины, Министерство финансов Украины и др.) и органы местного самоуправления (соответствующие городские советы), ярко выраженный императивный порядок их предоставление и неравенство участников.

Ключевые слова: субъекты хозяйствования, государственная поддержка, государственные (местные) гарантии.

DMYTRYK O. O.

2nd PhD, Professor, Head of department of enforceability of national innovative system functioning of Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine, Professor at the Department of Financial Law of the Yaroslav Mudryi National Law University

TOKARIEVA K. O.

PhD, Senior researcher of the Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Law Sciences of Ukraine

STATE AND LOCAL WARRANTIES AS FORMS OF STATE SUPPORT OF ECONOMIC SUBJECTS

Problem setting. The legal regulation of relations regarding the provision of state and local guarantees is carried out by the rules of both financial and civil and commercial law. At the same time, according to the fair warning of scientists, the priority of financial and legal regulation over the private law is observed, which is caused by the public-legal nature of the social relations analyzed. This is quite logical. It should be noted that all forms of state aid to economic entities enshrined in the Law of Ukraine “On State aid to economic entities” are characterized by certain features, not an exception state and local guarantees. In particular, the difference from the guarantee from other forms of state (public) assistance is that when it is provided, there is no obligation to make expenditures, that is, to spend funds in accordance with the approved budget program, and a contingent debt of a public entity providing this type of state aid is formed. , - guaranteed debt

Despite the fact that forms of state support have already been the subject of scientific research by such scientists as S.V. Glibko, D.V. Zadykhaylo, T.O. Melnik, V.A. Ryadinskaya, V.A. Ustimenko, and others, legal regulation of state and local guarantees in Ukraine needs careful analysis. In view of the above, **the purpose of the article is** to review the legal mechanism for granting state (local) guarantees.

Article's main body. The doctrinal approaches to defining state and local guarantees are considered, the substantive characteristics of the latter are highlighted. The legal mechanism for providing this form of state support to economic entities is analyzed. It is emphasized that the provision of state (local) guarantees is a rather difficult form of support for business entities. In our view, the legal mechanism for providing them requires some adjustments. In particular, it is necessary to eliminate, so to speak, double standards in defining the terms of granting state guarantees.

Conclusions and prospects for the development. State (local) guarantees are characterized by a public nature, since the procedure for their provision is governed by public law; obligatory parties in the legal relationship for granting such guarantees are public authorities (in particular, the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, etc.) and local self-government bodies (relevant city councils); the imperative order of their provision and the inequality of participants are enshrined.

Keywords: business entities, government support, state (local) guarantees.

Дмитрик О. О., Токарева К. О. Державні та місцеві гарантії як форми державної підтримки суб'єктів господарювання. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2019. № 2 (13). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Dmytryk_Tokareva13.pdf.